Lausunto

HHO/6259/2025
HHO-AK-2025-14290

9.12.2025

Helsingin hovioikeus

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Lausunto asiassa HE 175/2025 vp

Lausunnon kohde

Esitys käsittelee sitä, kuinka eurooppalaisia esittämis- ja säilyttämismääräyksiä annettaisiin Suomessa. Esitys on kannatettava, koska kansallinen asetusta täydentävä sääntely esimerkiksi toimivaltaisista viranomaisista ja menettelystä esittämis- ja säilyttämismääräysten antamisessa on välttämätöntä. Ylipäätään asetuksen tavoite tehostaa ja nopeuttaa sähköisten todisteiden rajat ylittävää hankkimista on kannatettava ottaen huomioon rikollisuuden muotojen muuttuminen teknologian kehittymisen myötä.

Esityksen vaikutukset yleisen tuomioistuimen toimintaan

1. Määräysten vahvistaminen

Tuomioistuimien asetuksen mukaiset tehtävät liittyisivät erityisesti esittämis- ja säilyttämismääräysten vahvistamiseen. Esityksen mukaan esittämis- ja säilyttämismääräyksen antamiseksi toimivaltaisia viranomaisia olisivat Suomessa pääsääntöisesti esitutkintaviranomaiset. Määräykset kuitenkin edellyttäisivät joko syyttäjän tai tuomioistuimen vahvistuksen riippuen määräyksen kohteena olevasta tietoluokasta ja siitä, onko kysymyksessä esittämis- vai säilyttämismääräys.

Järjestelmämme huomioon ottaen toimivallan antaminen esitutkintaviranomaisille on perusteltua. Käytännössä esitutkintaviranomaisen antaman esittämis- ja säilyttämismääräyksen vahvistaisi useimmiten syyttäjä eikä tuomioistuin, mikä sekin on perusteltua syyttäjän nykyinen toimenkuva huomioon ottaen. Tuomioistuimen mahdollisuus vahvistaa esittämismääräys tulisi esityksen mukaan kysymykseen lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa esittämismääräys koskisi useita eri tietoluokkia ja joidenkin niiden osalta edellytettäisiin asetuksen mukaisesti tuomioistuimen vahvistusta.

Ylipäätään arkaluontoisempiin tietoluokkiin kuuluvien tietojen kuten esimerkiksi sisältötietojen osalta onkin perusteltua edellyttää tuomioistuimen vahvistamista ottaen huomioon, että nykyisin tällaisia tietoja voidaan hankkia pakkokeinolain 10 luvun nojalla pääsääntöisesti tuomioistuimen ennakkoluvalla. Säilyttämismääräyksen osalta tuomioistuimen mahdollisuus vahvistamiseen koskisi lähtökohtaisesti tilanteita, joissa säilyttämismääräyksen lisäksi annettaisiin tuomioistuimen vahvistusta edellyttämä esittämismääräys. Tämä on perusteltua menettelyn joutuisuuden näkökulmasta, jotta vahvistamista ei tarvitsisi tehdä eri viranomaisten toimesta.

Siitä syystä, että ehdotetun mukaisesti vahvistamista olisi mahdollista pyytää haettaessa tuomioistuimen lupa pakkokeinon käyttämiselle, eivät tuomioistuinten tehtävät sellaisenaan merkittävästi muuttuisi. Tuomioistuimissa esittämismääräysten vahvistaminen tulisi kuitenkin todennäköisimmin lisäämään valmistelutyöhön ja istuntoihin käytettävää aikaa, mikä on otettava huomioon resurssien kohdentamisessa.

2. Määräysten antaminen

Esityksessä ehdotetaan myös, että esittämis- tai säilyttämismääräyksen voisivat antaa syyttäjä, käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus. Pääsääntöisesti määräykset antaisi kuitenkin edellä mainitusti esitutkintaviranomainen syyttäjän toimiessa pyynnön vahvistajana, joten vaikutukset poliisien ja syyttäjien työmäärään tulevat olemaan huomattavia verrattuna tuomioistuimiin kohdistuviin vaikutuksiin.

Tuomioistuinten rooli määräysten antajina tulee todennäköisesti jäämään pieneksi, koska sähköisiä todisteita pyydettäisiin useimmiten esitutkintavaiheessa. Joka tapauksessa tuomioistuinten rooli määräysten antajina näyttäisi rajautuvan tilanteisiin, joissa rikosasia on asianomaisessa tuomioistuimessa vireillä, ja tuolloinkin tuomioistuin voisi pyytää poliisia tai syyttäjää hankkimaan todisteita esittämismääräyksellä.

3. Oikeussuojakeinot

Esitetty menettely tulee vaikuttamaan yleisten tuomioistuinten toimenkuvaan myös kanteluoikeuden kautta. Esityksen mukaan käräjäoikeuden toimivaltaan kuuluisi tutkia, ovatko syyttäjän antamalle tai vahvistamalle esittämismääräykselle ollut edellytykset, mistä asiasta tehdystä päätöksestä on esityksen mukaan oikeus kannella. Lisäksi käräjäoikeuden antamasta tai vahvistamasta taikka hovioikeuden antamasta esittämismääräyksestä saisi kannella. Hovioikeuden kantelun johdosta antamaan ratkaisuun haettaisiin muutosta korkeimmalta oikeudelta pyytämällä valituslupaa.

Kanteluoikeus on oikeusturvan toteutumisen varmistamiseksi perusteltu ja nykyjärjestelmä huomioon ottaen tarkoituksenmukainen oikeussuojakeino. Kanteluoikeus tuo näin ollen mukanaan tuomioistuimiin uuden kanteluasioiden asiaryhmän.

4. Suomeen tulevien määräysten täytäntöönpanomenettely

Esityksen mukaan tuomioistuimien asetuksen mukaiset tehtävät liittyisivät myös Suomeen tulevien määräysten täytäntöönpanomenettelyyn. Täytäntöönpanomenettelyssä toimivaltainen viranomainen olisi esityksen mukaan pääsääntöisesti poliisi, mikä on perusteltua. Esityksen mukaan 16 artiklan mukaisessa täytäntöönpanomenettelyssä poliisilla olisi joko mahdollisuus tai velvollisuus tietyissä tapauksissa saattaa täytäntöönpanomenettelyä koskevassa asiassa tehtävä päätös joko syyttäjän vahvistettavaksi tai päätettäväksi taikka Helsingin käräjäoikeuden päätettäväksi, mikäli kyse olisi asetuksen 8 artiklan mukaisesta eurooppalaisesta esittämismääräyksestä. Nämä tilanteet koskisivat esittämismääräyksiä liikenne- ja sisältötietojen hankkimiseksi.

Kyseinen ehdotus on perusteltu siitä näkökulmasta, että oikeudellista arviointia edellyttävässä tilanteessa täytäntöönpanoa koskeva asia tulee voida saattaa oikeusviranomaisen vahvistettavaksi tai päätettäväksi.

Esityksen mukaan Helsingin käräjäoikeus toimisi näissä tapauksissa keskistetysti toimivaltaisena täytäntöönpanoviranomaisena. Tämä on siihen nähden perusteltua, että Helsingin käräjäoikeudella on jo nyt toimivalta useissa kansainväliseen rikosoikeusyhteistyöhön kuuluvissa asioissa kansallisesti ainoana käräjäoikeutena. Esityksessä omaksuttu ratkaisu takaa osaltaan sitä, että valmiudet nyt kysymyksessä olevien asioiden käsittelyn organisoimiseen ovat olemassa.

Helsingin käräjäoikeuden valmiudet on kuitenkin varmistettava koulutuksen ja henkilöresurssien osalta. Erityisesti on otettava huomioon se, että uudistuksen myötä lisäresurssien tarve kohdistuu myös päivystysluonteisten asioiden käsittelyyn kuten asetuksen 10 artiklan 4 kohdan mukaisiin hätätapauksiin, joissa täytäntöönpanoviranomaisen tulee pystyä käsittelemään ja tarvittaessa esittämään kieltäytymisperuste viimeistään 96 tunnin kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Teija Stanikić

Presidentti Asko Välimaa

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Asko Välimaa
Presidentti
Helsingin hovioikeus
asko.valimaa@oikeus.fi